

Földön, vízen, levegőben

Christopher Nolan: *Dunkirk*

Kritika

Akinek mindeddig kétsége lett volna afelől, hogy Christopher Nolan napjaink egyik legfontosabb rendezője, az akár összefoglaló filmként is tekinthet a *Dunkirkre*. Az IMAX diadala, a képírás magas szintű iskolája, a digitális trükkök szinte teljes mértékű mellőzéséből eredő plasztikusság és valóság-hűség – sok mindent fel lehetne sorolni annak alátámasztására, miért is egyfajta karriercsúcs ez a háborús mozi, de nem ezektől lesz jó film. Hanem egyszerűen attól, hogy a játékidő 120 percében egyszer sem fogjuk elengedni a székkarfát – nem megszokott dolog egy háborús filmről ilyet írni, de ez bizony moziarázs.

Amikor Nolant arról kérdezték az újságírók, miért választotta legújabb filmje témájaként a dunkerque-i (angolosan: Dunkirk) mentőakciót, nem habozott sokat a válaszon: azt mondta, azt szereti benne, hogy nem győzelemről szól, mégis megfelelő témát szolgáltat egy nagy költségvetésű mozifilm számára. Valóban nem mindennapi ötlet háborús

filmet forgatni egy olyan eseményről, ami egy vesztes csata következménye, ám Nolan szerint a dunkerque-i eseményekkor valójában morális győzelemről volt szó. A második világháború idején, 1940 májusában, az angol és francia csapatokat az ellenség Dunkerque észak-franciaországi város tengerpartjára szorította, leszakítva őket a hadsereg többi részéről. Nem volt menekvés: Churchill nem akarta az ott rekedt katonák megmentésére pazarolni a haderőt, a nácik pedig szintén sajnálták rájuk a muníciót, inkább hébe-hóba bombázták őket a levegőből, így a több százezer katona a parton várhatta, hogy a nagy ritkán érkező

Megmentésre várva. A mólón ezek, a levegőben bombázórepülők

brit hadihajók valamelyike néhányat felvegyen közülük, és átvigyen a túlsó partra, a szinte karnyújtásnyira fekvő Angliába. Volt, aki kétségbeesésében egyszerűen belesétált a tengerbe. Végül Churchill felhívására brit civilek indultak útnak egyszerű halászhajóikkal a túlpartról, és vállalva a halálos veszélyt, biztonságos helyre szállították az angol, később pedig a francia katonákat is.

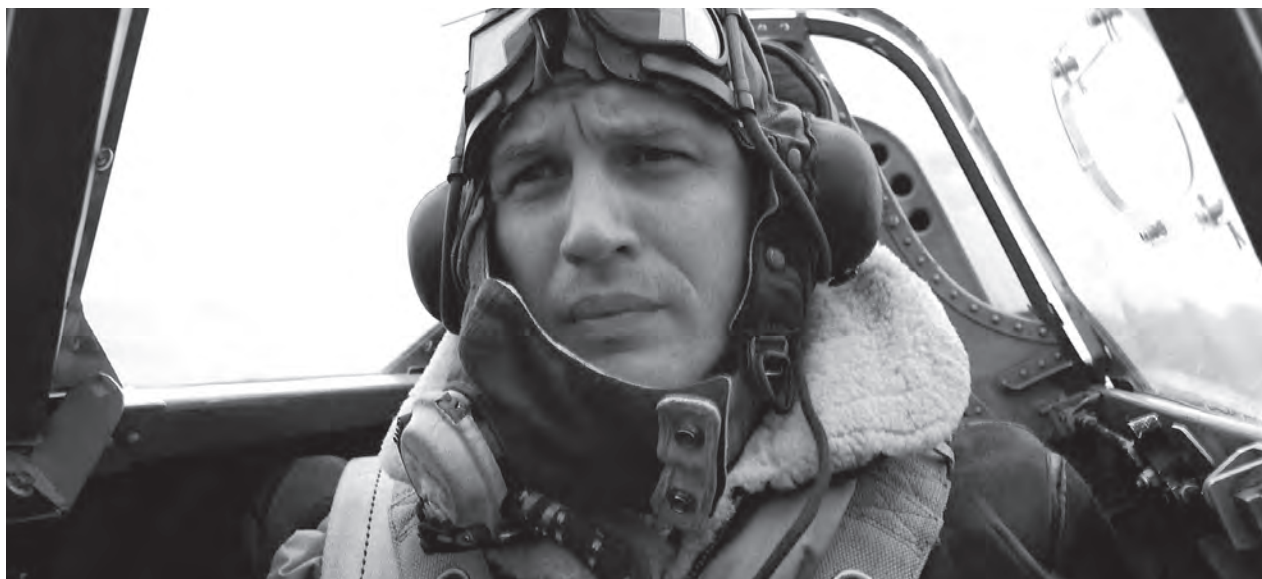
Az *Apokalipszis most* (*Apocalypse Now*), Az *őrület határán* (*The Thin Red Line*), a *Ryan közlegény megmentése* (*Saving Private Ryan*) után (hogy csak néhányat említsünk, és akkor a holokauszt-filmekről nem is beszéltünk) nem könnyű újat mutatni háborús témában. Christopher Nolan sem próbálkozott semmi túlzottan innovatívval – legalábbis önmagához képest. Nála ugyanis nem hír, hogy az időt nem kezeli lineárisan, hogy a több szálon (és több időben, vagy épp többféle időszámításban) futó cselekmény a film végén áll össze egésszé, mint ahogyan az IMAX-technológia használata sem idegen tőle. 2010-es filmje, a popkultúrában már kultstátuszra örvendő *Eredet* (*Inception*) egyik alap gondolata volt, hogy a különböző álomsíkokon különböző sebességgel halad az idő – ezt a koncepciót a *Dunkirkben* tökélyre fejlesztette a brit direktor. Szereplői szárazföldön, tengeren és levegőben haladnak a végkifejlet felé: figyeljünk, mert bár a film legelején még a képernyőn is megjelenik, hogy a szá-

razföldi események időtartama egy hét, a tengerieké egy nap, a levegőben zajló jelenetek pedig mindössze egy óra alatt játszódnak (ennyi volt a valóságban is az angol Királyi Légierő Spitfire gépeinek egyhuzamú működési ideje, mielőtt kifogyott belőlük az üzemanyag), az, hogy ez pontosan hogyan is zajlik a cselekményben, a néző éberségétől függően több vagy kevesebb idő alatt válik világossá.

Ezen a ponton szoktam kitérni a film szereplőire, de ezúttal a szokásosnál nehezebb dolgom van. A *Dunkirknek* ugyanis nincs a hagyományos értelemben vett főszereplője, inkább csak olyan tükörszereplők vannak, akiken keresztül az események különböző síkjaiba bepillantást nyerhet a néző. Itt senkinek nincs tragikus múltja vagy egyéb háttértörténete, és nincs is szükség különösebb motivációra ahhoz, hogy azt tegyék,

Érkezik a segítség. Mark Rylance és Cillian Murphy

amit tesznek, jelesül megpróbálnak életben maradni. Jópófa, hogy a film bemutatását megelőző promóciós kampányt egy népszerű színész, Tom Hardy nevére hegyezték ki, akinek az utolsó képig az arca is alig látszik ki a pilótamaszk alól, mondhatni, a fél szemével, na meg a hangjával játszik. Cillian Murphy a gyáva katona szerepében egyszerre taszító és sajnálatra méltó, Mark Rylance óriási színpadi és filmes tapasztalatára alapozva a legnagyobb természetességgel alakítja az igazi angol gentlemant, aki civilként katonákat meghazudtoló bátorsággal és elszántsággal vág bele a mentőakcióba, egy olyan kaliberű színészről pedig, mint Kenneth Branagh, mit is lehetne egyebet mondani, mint azt, hogy nézni jó.

Sokan felrötták a filmnek, hogy az ellenséges katonák egyetlenegyszer sem jelennek meg a vásznon (a legvégét leszámítva). Pedig ez sem véletlen: a második világháborút nemhiába nevezték „a gépek háborújának”, embertelensége nemcsak kegyetlenségéből adódott, hanem abból is, hogy a tulajdonképpeni harcok többségét tankokkal, bombázórepülőkkal és tengeralattjárókkal vívták, így a katonák az ezt megelőző világháborúhoz képest ritkábban voltak kénytelenek szó szerint szembenézni az ellenséggel, emiatt annak is kevésbé állt fenn a veszélye, hogy rájönnek: az is csak ember.

*Egy órája van, míg kifogy az üzemanyag.
Tom Hardy*

Nolan egyébként nemcsak rendezőként, hanem (ami szintén nem újdonság tőle) forgatókönyvíróként is jegyzi a filmet. Ez ebben az esetben azért érdekes, mert a fáma szerint a *Dunkirk* a valaha írt legrövidebb forgatókönyve. A kétórás film alatt feltűnően kevés a dialógus, Nolan a képekre, a dinamikára és a zenére apellálva meséli el a mondandóját. Nála egy kép valóban többet mond ezer szónál: minden részlet mesél, minden kép írás. Ugyanakkor mind ez idáig senki nem használta az IMAX-technológiát ekkora arányban mozifilmhez: a film 75 százalékát rögzítették az extrém felbontású képet adó kamerákkal, amelyeket hagyományosan rövidebb ismeretterjesztő filmekhez használtak korábban, ám épp Nolan volt az, aki játékfilmben is kísérletezni kezdett velük, emlékeztetsek például *A sötét lovag (The Dark Knight)* közelképei, amelyeken Heath Ledger felejthet-

len Joker-arcát figyelhattuk soha nem látott részletességgel az IMAX-nak köszönhetően.

Sem túlbeszélve, sem túlérzelmeskedve nincs, mégis, vagy inkább éppen ezért, Christopher Nolan eddigi legkiforrottabb filmje a *Dunkirk*. Elejétől a végéig fogva tart, sodor, mint egy szimfónia, pedig a hagyományoktól eltérően építkezik, nem egyetlen ember sorsára felfűzve az eseményeket, hanem mintegy madártávlatból, néha-néha fókuszálva egy-egy részletre röpit át a történeten, és még arra is jut ideje, hogy feltegye a kérdést: dicsőséges vagy szégyenteljes a katarzisszerűen ható befejezés? Szintézise mindannak, ami miatt Nolant nagy rendezőnek tartjuk, egyben erőteljes állásfoglalás is arról, miről kellene szólnia a mozinak mint olyan. Háborús film soha nem volt még ennyire szórakoztató.

NAGY ORSOLYA

Dunkirk

(2017, Nagy-Britannia, USA, Franciaország, Hollandia)

Írta és rendezte: Christopher Nolan

Fényképezte: Hoyte van Hoytema

Zeneszerző: Hans Zimmer

Szereplők: Fionn Whitehead, Tom Glynn-Carney, Jack Lowden, Harry Styles, Aneurin Barnard, James D'Arcy, Barry Keoghan, Kenneth Branagh, Cillian Murphy, Mark Rylance, Tom Hardy